

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği)

Fatih Dervent¹

Erkal Arslanoğlu²

Ömer Şenel²

Özet

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin sportif aktivitelere katılımıyla saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinin Kadri Yörükoğlu, Plevne ve Cumhuriyet Liselerinde öğrenim gören rastgele seçilmiş 354 öğrenci (167 kız, 187 erkek) oluşturmuştur.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak İpek İter Kiper tarafından geliştirilmiş ve 30 maddeden oluşan “Saldırganlık Envanteri” kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS for Windows 14.0 paket programında, betimsel istatistik analizi, ilişkisiz t-test istatistiksel teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Elde edilen verilere göre, spor yapan tüm öğrencilerin (kız, erkek) spor yapmayanlara göre atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.($p<0,05$) Araştırmaya katılan tüm deneklerde cinsiyetlerine göre fark olmamasına rağmen, spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri saptanmıştır.($p<0,05$) Spor yapmayan denekler arasında cinsiyet açısından fark görülmemiştir.

Çalışma sonunda; spora katılımın, lise öğrencilerinde saldırganlığı azaltmadığı ancak atılganlık özelliğini arttırdığı, spor yapanların yapmayanlardan ve kızların erkeklerden daha atılgan oldukları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Saldırganlık, Spor, Lise Öğrencileri

¹ Marmara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, (Arş.Gör.) fatih.dervent@marmara.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, (Arş.Gör.) erkaloglu@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, (Prof. Dr.) osenel@gazi.edu.tr

Agressivity levels of the high school students and relation with their participation to sport activities (Sample of Istanbul)

Fatih Dervent¹

Erkal Arslanođlu²

Ömer Őenel²

Abstract

The purpose of this study was to determine the aggressivity levels of the high school students and relation with their participation to sport activities. The sample of the study consists of totally 354 students (167 female, 187 male) which were randomly chosen from Kadri Yörükoğlu, Plevne and Cumhuriyet High school in İstanbul. In this research, including 30 question "Aggressiveness Inventory" was used to collect data which was developed by İpek İlter Kiper. The data was analysed in SPSS for Windows 14.0 package program, by using descriptive statistic and "t" test statistical analysis methods.

According to results: from all the students (female,male), who do sports have more assertiveness levels than who do not do sports.($p<0,05$) Although there is no difference according to sexuality, the girls who participate in sport activities have more assertiveness characteristic than boys. ($p<0,05$) According to sexuality among the students who do not participate in sport activities,no significant difference was found.

As conclusion; participation in to sport has no effects on reducing of agresivity in high school students however it increases assertiveness. In addition students participated in to sport and female students are more assertive than non participated and male students.

Key Words: Aggressivity, Sport, High School Students

---

¹Marmara University, School of Physical Edu. and Sport Science, (Res. Assist.) fatih.dervent@marmara.edu.tr

²Gazi University, School of Physical Education and Sport Science (Res. Assist) erkaloglu@gazi.edu.tr

²Gazi University, School of Physical Education and Sport Science, (Prof. Dr.) osenel@gazi.edu.tr

Giriş

Saldırganlık, TDK da, “Kötülük ya da yıpratma amacıyla bir kimseye karşı doğrudan doğruya silahlı ya da silahsız bir eylemde bulunma, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşın, zorla karşısındakine benimsetme çabası” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2007). Tiryaki (2000), “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi” olarak, Çobanoğlu (2005) ise “esas olarak dış uyarılara karşı bir tepki değil, insanın içinde, serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yeterli olup olmamasına bakmaksızın anlatımını bulacak bir uyarıdır” şeklinde tanımlamıştır. Saldırganlık, sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir (Kesen ve ark, 2007).

Atılganlık ise, kişilerarası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve de başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir. Atılgan kişi etkin bir biçimde anlar, tartışır ve başkalarında, işbirliği içinde olma isteği uyandırır (Sorias, 1986; Köroğlu, 2002). Atılgan bireylerin özellikleri incelendiğinde, başkalarından bağımsız olarak iş yapabildikleri, açık ve içlerinden geldiği gibi davrandıkları, iyimser ve esnek oldukları, yaşamaktan ve mücadele etmekten zevk aldıkları; başkalarına ve kendilerine cesaret verebildikleri; yaşamın her yönüne katıldıkları; doğrudan ve açık iletişimi tercih ettikleri; kendi sorunlarını, duygularını, sezgilerini, hırslarını sahiplendikleri; çevreyle ilgili ve aksiliklere karşı hoşgörülü oldukları; fiziksel olarak önemli sağlık sorunlarının bulunmadığı; kendilerine güvendikleri ve değer verdikleri görülmektedir (Humpreys, 1998).

Saldırganlık sosyal hayatın her kademesinde, sokakta, okulda, aile içinde artan bir oranda yaşanan önemli bir sorundur. Toplumda saldırganlık ve şiddet içeren olayların artması ve bu artışın okul çağı çocuk ve gençleri de içine alır şekilde yaygınlaşmasıyla ilgili, uzman birimlerin, kişilerin, bilimsel gerçekler ışığında kalıcı stratejiler ve eylem planları belirlemeleri gerekmektedir.

Okullarda, özellikle de liselerde meydana gelen şiddet ve saldırganlık olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda arttığı belirtilmektedir. Yabancı yayınlarda, söz konusu ülkelerdeki olaylarla ilgili ayrıntılı bir biçimde istatistiksel bilgiler sunulmakta ve bu istatistiklere göre okullardaki şiddet ve saldırı olaylarının arttığı

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

---

vurgulanmaktadır. Ülkemizde bu konuyla ilgili olarak kapsamlı ve güvenilir bir istatistik yayımlanmamıştır. Oysa okulların temel işlevlerinden biri, öğrencilere istenmeyen davranışlardan ve modellerden arındırılmış bir çevre sunmaktır. Üstelik okulda asayişin sağlanması ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleri, okullarda eğitim etkinliklerinin sürdürülebilmesinin de ön koşullarından biridir (Durmuş ve Gürkan, 2005).

Türkiye’de okullardaki şiddetin boyutlarını ortaya koymaya çalışan çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Meclis Araştırma Komisyonu’nun 261 ortaöğretim kurumunda 26 bin kişi üzerinde yaptığı anket çalışmasına göre, liselilerin %15,1’inin okula silahla geldiği ve okula devam eden öğrencilerin %7,7’sinin ise çete üyesi olduğu belirtilmektedir (A.A., 2009).

Mayıs 2006 sonu itibariyle yapılan basın taraması sonuçlarına göre son beş ayda okullarda meydana gelen fiziksel olaylarda 14 öğrenci öldürülmüş, 104 öğrenci ve 3 öğretmen de yaralanmıştır. Son yıllarda, eğitim ortamlarında çocuk ve gençlerin zararlı alışkanlıklar ve saldırgan davranışlardan korunmasına yönelik yayınlanan yönerge ve yönetmeliklerde, beden eğitimi ve sporun önemi ortaya konmuştur (Meb Özel Eğitim, 2006). Beden eğitimi alanında her geçen gün artan çalışmalar, beden eğitimi ve sporun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duyuşsal gelişim üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymakta, istendik davranışlar kazandırma sürecinde ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Sporla saldırganlık bir boşalma vasıtasıdır. Kişi, toplumun normal şartlarda men ettiği saldırgan davranışları spor ile yok edebilir. İnsanlarda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmakta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Bu kişiler spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuşmaktadırlar. Bazıları da saldırganlık arzularının spor ile boşalmadığına, aksine spor ile bu arzularının daha da arttığını savunmaktadırlar (Şahin, 2003). İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün yaptığı çalışmada, alınan bir dizi önlemler sonucunda okullardaki şiddetin %80 azaldığı bildirilmekte ve bu önlemler arasında spor ve sosyal etkinliklerin artırılması da yer almaktadır (Özay, 2008).

Hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın saldırganlık kişinin kendisine veya başkasına zarar veren bir davranış biçimini ortaya koymakta ve tasvip edilmeyen olumsuz bir sosyal beceriyi anlatmaktadır. Bu söz konusu olumsuz davranış biçiminin her bireyde az ya da çok var olduğunu kabul edebiliriz. Ancak bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması ya da daha az bir seviyeye indirgenmesinde beden eğitimi ve sporun önemli olduğunu ve özellikle sosyal

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

---

gelişimin en yoğun şekilde yaşandığı ergenlik döneminde önleme çalışmalarıyla desteklenmesi gerektiğini söyleyebiliriz (Kırımoğlu ve ark 2008).

Bu çalışmanın amacı sportif aktivitelere katılan öğrencilerle, katılmayan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılıp, sporun saldırganlık üzerindeki etkisi ve saldırganlığın önlenmesindeki katkısının saptanmasıdır.

Yöntem

Bu araştırmada, orta öğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ortaya koymaya yönelik tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya, İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinin MEB orta öğretim kurumlarından rastgele yöntemle seçilmiş, Kadri Yörükoğlu, Plevne ve Cumhuriyet Liselerinde öğrenim gören 167 kız, 187 erkek olmak üzere toplam 354 öğrenci katılmıştır.

Araştırmada İpek İlter Kiper (Kiper, 1984) tarafından geliştirilmiş 30 maddeden oluşan “Saldırganlık Envanteri” ve araştırmacı tarafından yanıt formunun başına yerleştirilmiş, deneklerin demografik özelliklerini (cinsiyetleri, spor yapıp yapmadıkları) gösteren anket formu kullanılmıştır. Envanter, yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık için üç alt test içermektedir. Her alt test 10 sorudan oluşmaktadır. Sorular, “bana hiç uymuyor” ve “bana çok uyuyor” uçları arasında değişen 7’li likert tipidir. Kurumsal olarak her bir alt testte, her soruya “bana çok uyuyor” yanıtı veren denek 70, “bana hiç uymuyor” yanıtı veren denek ise 10 puan almaktadır. Envanterin tümüne ilişkin elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS paket programında, betimsel istatistik ve ilişkisiz t-test istatistik teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet ve spor yapıp yapmama durumları

n = 354			
Erkek (n=187)		Bayan (n=167)	
Spor Yapan	Spor Yapmayan	Spor Yapan	Spor Yapmayan
n = 120	n = 67	n = 56	n = 111
% 68,19	% 37,65	% 31,81	% 62,35

Araştırmaya katılan spor yapan deneklerin 56'sı (%31.81) kız (16 bireysel spor, 40 takım sporu), 120'si (%68,19) erkektir (25 bireysel, 95 takım sporu). Yine araştırmaya katılan spor yapmayan deneklerin 111'i (%62.35) kız, 67'si (%37.65) erkektir.

Tablo 2. Deneklerin spor yapıp yapmamaları ve cinsiyetlerine göre envanter alt ölçeklerinden almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Envanter alt ölçekleri	Spor yapmayan erkek (n=67)				Spor yapmayan kız (n=111)			
	X	SS	Min	Max	X	SS	Min	Max
Yıkıcı saldırganlık	39,74	11,94	11,00	63,00	38,09	10,44	16,00	63,00
Atılğanlık	54,56	9,79	28,00	70,00	55,12	9,55	19,00	70,00
Edilgen saldırganlık	36,00	10,87	16,00	62,00	32,62	11,30	12,00	63,00
Genel saldırganlık	130,28	23,46	86,00	181,00	125,84	21,80	79,00	183,00
Envanter alt ölçekleri	Spor yapan erkek (n=120)				Spor yapan kız (n=56)			
	X	SS	Min	Max	X	SS	Min	Max
Yıkıcı saldırganlık	35,95	13,15	10,00	64,00	37,00	11,68	16,00	67,00
Atılğanlık	56,10	8,46	35,00	70,00	60,83	7,87	38,00	70,00
Edilgen saldırganlık	33,50	11,69	10,00	66,00	32,82	8,09	13,00	54,00
Genel saldırganlık	125,55	21,83	80,00	187,00	130,66	19,40	85,00	168,00

Tablo 2'de, spor yapan ve yapmayan denekler açısından elde edilen sonuçlar cinsiyet değişkeni ile incelenmiştir.

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 3. Spor yapan ve yapmayan deneklerin envanter alt ölçeklerine ilişkin, ilişkisiz t-test analiz tablosu

	Spor yapan n=176		Spor yapmayan n=176	
	F	T	SD	P
Spor yapıp yapmama				
Yıkıcı saldırganlık	4,116	-1,915	352	0,056
Atılgnlık	0,908	2,781	352	0,006*
Edilgen saldırganlık	1,012	-0,523	352	0,601
Genel saldırganlık	0,322	-0,144	352	0,885

*0,006 < 0,05

Tablo 3’de görüldüğü gibi spor yapan ve yapmayan denekler arasında atılgnlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiştir. Spor yapanların yapmayanlardan daha fazla atılgnlık özelliği gösterdikleri tespit edilmiş ancak diğer saldırganlık özelliklerinde fark saptanamamıştır.

Tablo 4. Cinsiyetlerine göre tüm deneklerin envanter alt ölçeklerine ilişkin, ilişkisiz t-test analiz tablosu

	Erkek n=187		Kız n= 167	
	F	T	SD	P
Cinsiyetlerine göre				
Yıkıcı saldırganlık	4,998	-0,335	352	0,738
Atılgnlık	0,037	-1,526	352	0,128
Edilgen saldırganlık	1,761	1,467	352	0,143
Genel saldırganlık	0,961	-0,09	352	0,928

Cinsiyetlerine göre tüm deneklerin envanter alt ölçeklerine ilişkin yapılan ilişkisiz t-test analizinde yıkıcı, edilgen, genel saldırganlık ve atılgnlık özellikleri açısından denekler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 5. Cinsiyetlerine göre spor yapan deneklerin envanter alt ölçeklerine ilişkin, ilişkisiz t-test analiz tablosu

Cinsiyetlerine göre spor yapanlar	Spor yapan kız n=56		Spor yapan erkek n=120	
	F	T	SD	P
Yıkıcı saldırganlık	1,513	-0,506	174	0,613
Atılğanlık	0,624	-3,536	174	0,001*
Edilgen saldırganlık	7,727	0,392	174	0,695
Genel saldırganlık	0,587	-1,494	174	0,137

0,001 < 0,05

Tablo 5 incelendiğinde, spor yapan kız ve erkek deneklerin atılğanlık alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha fazla atılğanlık özelliği gösterdikleri saptanmıştır.

Tablo 6. Cinsiyetlerine göre spor yapmayan deneklerin envanter alt ölçeklerine ilişkin, ilişkisiz t-test analiz tablosu

Cinsiyetlerine göre spor yapmayanlar	Spor yapmayan kız n=111		Spor yapmayan erkek n=67	
	F	T	SD	P
Yıkıcı saldırganlık	1,317	0,948	176	0,345
Atılğanlık	0,131	-0,374	176	0,709
Edilgen saldırganlık	0,309	1,959	176	0,052
Genel saldırganlık	1,131	1,278	176	0,203

Cinsiyetlerine göre spor yapmayan deneklerin envanter alt ölçeklerinin ilişkisiz t-test analizinde fark yoktur.

Tartışma ve Sonuç

Spor ve saldırganlık ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmadaki veriler, spor yapıp yapmama ve cinsiyet değişkenleriyle saldırganlık ilişkisinin karşılaştırılmasıyla elde edilmiştir. Uygulanan envanter ile deneklerin sosyal ortamlarında gösterdikleri davranışlar saldırganlık yönünden açıklanmaya çalışılmıştır. Buna bağlı olarak; spor yapanların, spor yapmayanlardan daha atılgan oldukları bulunmuş ancak diğer saldırganlık özelliklerinde spor yapanlar ve yapmayanlar arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Güner (2006), 240 sporcu üzerinde yaptığı çalışmada, erkek sporcuların saldırganlık puanı ile bayan sporcuların saldırganlık puanları arasında anlamlı fark bulamamış, ancak bireysel spor yapan oyuncuların, takım sporu yapan oyunculardan daha saldırgan olduklarını tespit etmiştir. Lise öğrencilerinin spora katılım düzeylerini inceleyen bir çalışmada, bayan ve erkeklerin saldırganlıklarında fark bulunurken, spor yapıp yapmamaya göre cinsiyetler arası fark belirlenememiştir (Kırımoğlu ve ark 2008).

Bir grup araştırmada, saldırganlık ögesi içeren sporları yapanların spor dışı yaşamlarında saldırgan davranışları daha kolaylıkla kontrol ettikleri, dolayısıyla daha az saldırgan davranışlarda buldukları yönünde bulgular ortaya çıksa da bu araştırma sonrası spor yapanlarla yapmayanlar arasında saldırganlık özelliklerinde farklılaşma belirlenememiştir (Eripek, 1993). Yapılan araştırmalar, katarsisin, daima saldırgan davranışları azaltmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin; Patterson (1983) yaptığı çalışmada, liseli futbolcuların sezon boyunca gösterdikleri düşmanlık davranışının azalmaktan çok arttığını bulmuştur. Belirli durumlar saldırgan davranışı provake edebilmektedir. Saldırganlık, sporcular engellendiğinde ve böylece uyarıldıklarında ortaya çıkacaktır. Weinberg ve Gould'a (1995) göre sporcular, genellikle kaybettiklerinde, kötü bir yönetim olduğunu algıladıklarında, şaşırıldıklarında, fiziksel olarak acı çektiklerinde ve kapasitelerinin altında performans sergilediklerinde daha saldırgan olmaktadır.

Sporda saldırganlığın, genellikle engellenmeden kaynaklandığı söylenebilir. Bu engellenme, başarılı olma, güç kazanma, tanınma, prestij, üstünlük ve egemenlik sağlama gibi güdülerin önlenmesi sonucu oluşur. Spor ortamında yaşanan çeşitli durumsal faktörler (karşılaşmanın sonucu), engellenmeyi yükselterek saldırgan davranışlara neden olabilmektedir. Örneğin; Leith (1977), kazananlara göre kaybedenlerin anlamlı olarak hem fazla hem de ekstra saldırganlığı kullandıklarını bulmuştur. Şiddet, engellenmeye bir tepki

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

---

olmaktan çok, başarıyı elde etme anlamında bir yıldırma, gözünü korkutma girişimi olarak kabul edilebilir.

Her tip sporun belli bir oranda fiziksel güç kullanılarak yapıldığı bir gerçektir. Fiziksel güç kullanımı, kurallarla belirli sınırlar içerisinde tutulmaya çalışılsa da kuralların yasal sınırlarına kadar zorlandığı hatta aşıldığı durumlar yaşanmaktadır. Sınırların aşıldığı durumlarda sporcu, belirli yaptırımlarla cezalandırılır. Sportif ortamda verilen cezalar, saldırganlığın ölçülmesinde kullanılabilir. Sporda normal olarak kabul edilen davranışların, günlük yaşamda kabul edilmesi imkansızdır. Günlük yaşamda kabul edilmeyen, onaylanmayan saldırgan davranışların sporda onaylanması, psikologlar tarafından oyunun mantığı olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2003).

Sporcuların yaptırım göreceklere bilerek neden saldırgan davranışlarda bulduklarını Terry ve Jackson (1985), sosyal değişim kuramıyla açıklamaktadırlar. Bu kuram, her bireyin herhangi bir etkileşimindeki avantajlarını ve dezavantajlarını hesaplayabildikleri varsayımına dayanır. Kişi, doğal olarak olabildiğince kazanmak, olabildiğince az kaybetmek isteyecektir. Diğer bir ifadeyle sporcu, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel yararlar karşısında, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel cezaları hesaplayacaktır. Eğer potansiyel yarar, potansiyel cezadan ağır basacak olursa, saldırgan davranış pekişecektir. Bu nedenle, belirli yaptırımlarla engellenmeye çalışılsa da saldırganlık içeren davranışları sportif müsabaka ve yarışmalarda görmek olasıdır.

Diğer taraftan takım çalıştırıcılarının saldırganlığı ödüllendirmesi bazı sporcuların neden daha saldırgan olduklarını açıklayabilir, bu tip çalıştırıcıların “acı yoksa kazanmak da yok”, “ya sert oyna ya da evine git” gibi sloganları takıma yerleştirmeleri aslında saldırganlığın sportif ortamda öğrenildiğinin göstergesidir (Çobanoğlu, 2005). Yapılan bir çalışmada 18 - 21 yaş arası buz hokeycilerin %52’si çalıştırıcılarını, saldırgan davranışlarını onaylayan kişi olarak algılamaktadırlar (Terry ve Jackson, 1985).

Araştırma sonucunda, spor yapan ve spor yapmayan denekler arasında atılganlık alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş, spor yapan deneklerin yapmayanlardan daha atılgan oldukları belirlenmiştir. Ayrıca spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha atılgan oldukları saptanmıştır. Kiper, bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek, kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranışı atılganlık olarak tanımlamıştır

(Kiper,1984). Atılganlıkta birey kendi haklarını, duygu ve düşüncelerini ifade ederken karşısındaki kişinin hakkını göz ardı etmemektedir. Sporunun, oyun kuralları içerisinde fiziksel gücünü kullanması atılganlık olarak değerlendirilir, kurallara uygun bir yumrukla rakibini yere indiren boksör saldırgan olarak değil atılgan olarak değerlendirilmektedir.

Tiryaki (1996), koçların sporcularını daha saldırgan olmaları yönünde güdülemesinin aslında onların daha atılgan olmalarını istemesi anlamını taşıyacağını ve bu tür davranışlarda karşısındaki kişiye zarar verme niyeti olmadığını fakat kazara zarar verilirse bunun rastlantısal bir durum olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yapılan bir çalışmada, okullar arası karşılaşmalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık algılarının çevresel birçok etmene bağlı olduğu, bunların başında da seyirci, hakem, rakip oyuncular, çevre, spordaki saldırgan davranışların sporun doğası gereği olduğu görüşü, takım arkadaşları ve rol modellerinin geldiği belirtilmektedir (Asma, 2008). Bandura (1973) saldırganlığın doğuştan gelen veya içgüdüsel bir özellik olmayıp, edimsel koşullanma ve gözlemsel öğrenmeyle kazanılan bir özellik olduğunu belirtmektedir. Edimsel koşullanmada istenilen davranışlar pekiştirilirken, istenmeyenler pekiştirilmemektedir. Pekiştirilen davranışın, ortaya çıkma sıklığı artarken, pekiştirilmeyen davranışların görülme sıklığı azalmaktadır. Bu kuram ışığında yapılan bazı araştırmalar; kızların, erkeklerden toplumsal ve bilişsel olarak daha gelişmiş olduklarını ortaya koymuştur (Tiryaki, 1996). Bu durum, araştırmada elde edilen spor yapan kızların, spor yapan erkeklerden neden daha atılgan olduklarını açıklamaktadır. Dolayısıyla; kızlardaki toplumsal gelişmişlik, diğerlerinin haklarına saygı göstererek, kendi çıkarlarını koruma davranışı göstermelerini, yani daha atılgan olmalarını sağlamaktadır.

Sonuç olarak; sporun orta öğretim düzeyindeki kişilerin saldırganlığını azaltmadığı ancak atılganlık özelliğini arttırdığı, spor yapanların yapmayanlardan ve kızların erkeklerden daha atılgan oldukları söylenebilir. Ancak okullarında sportif aktivitelere katılan öğrencilerin, aslında yarışma ve müsabaka programlarının, okulların sporsal alanları ve imkanlarının yetersiz olması nedeniyle sportif aktivitelere yeteri kadar süre ayıramadıkları unutulmamalıdır.

Kaynaklar

1. A.A. (2009). "Liseler patlamaya hazır bomba gibi". *Hürriyet Gazetesi*. s 4, (04 Mart 2009)
2. Asma M. (2008). Okullar Arası Karşılaşmalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Algılarının Sosyal-Bilişsel Öğrenme Kuramı Açısından İncelenmesi (Ankara İli Örneği). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
3. Bandura, A. (1973). *Agression: A Social Learning Analysis*. Prantice-Hall. New Jersey.
4. Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri*. Timaş Yayınları. İstanbul.
5. Durmuş E., Gürkan U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt 3, Sayı 3, s 253-269,
6. Eripek, S. (1993). *Spor Psikolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.
7. Güner B.Ç. (2006). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
8. <http://www.tdk.gov.tr> (02.10.2009)
9. Humpreys T. (1998). *Aile, Terk Etmemiz Gereken Sevgili*. Yeni Çizgi. İstanbul.
10. Kesen N. F., Deniz M. E., Durmuşoğlu N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: Yetiştirme Yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 17.
11. Kırımoğlu H., Parlak N., Dereceli Ç., Kepoğlu A. (2008). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin spora katılım düzeylerine göre incelemesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2,
12. Kiper, İ. (1984). Saldırganlık Türlerinin Çeşitli Ekonomik, Sosyal ve Akademik Değişkenlerle İlişkisi. Ankara Üniversitesi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
13. Köroğlu E. (2002). Atılganlık nedir?. *Güncel Psikoloji Dergisi*. Ankara, Cilt 3, Sayı 2,
14. Leith, L.L. (1977). The Psychological Assessment of Agression in Sport: A Critique of Existing Measurement Techniques. International Symposium on Psychological Assessment in Sport. Wingate Institute. Israel

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö., (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

---

15. MEB Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2006). *Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı*, Ankara
16. Özay Y., (2008), “Okullarda şiddet yüzde seksen azaldı”. Sabah Gazetesi. s 19, (07 Aralık 2008)
17. Patterson C.M. (1983). *Nonverbal Behavior: A Functional Perspective*. Springer-Verlag. New York.
18. Sorias O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*. Cilt 5, Sayı 20 s. 25-26.
19. Şahin, H.M. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
20. Terry, P.C., Jackson, J.J.(1985). The determinants and control of violence in sport. *Quest*. 37(1): 27-37.
21. Tiryaki, Ş. (1996). Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Takım ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
22. Tiryaki, Ş.(2000). *Spor Psikolojisi*. Eylül Kitap ve Yayınevi. Ankara.
23. Weinberg, R.S., Gould, D. (1995). *Foundation of Sport and Exercise Psychology*. Human Kinetics. Illinois.